

Oproep maatwerkgerichte en duurzame compensatiemaatregelen

Voorstellen voor gerichte compensatie van gestegen brandstof- en energiekosten

Het is onmiskenbaar dat de hoge fossiele energiekosten als gevolg van de oorlog in het Midden-Oosten bepaalde groepen burgers in financiële nood kunnen brengen. Begrijpelijk dat het Kabinet zich beraadt op welke wijze hierin tegemoet kan worden gekomen, om onevenredige en onrechtvaardige effecten te compenseren. Daarbij is het echter van cruciaal belang dat te nemen maatregelen uitsluitend bij de beoogde minderdraagkrachtige en getroffen doelgroep terecht komen, dat deze maatregelen niet de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen op termijn juist vergroten én dat voor dekking van de maatregelen de juiste bronnen worden gekozen. In deze oproep reiken wij u een overzicht aan van maatregelen die aan deze criteria voldoen. Deze zijn vooral gericht op effecten in het mobiliteitsdomein en energiedomein.

Context: nut en noodzaak van maatregelen

Het is duidelijk dat energie- en brandstofprijzen stijgen. De vraag is bij welke prijsstijging overheidsmaatregelen nuttig zijn en voor wie maatregelen noodzakelijk zijn. Generieke maatregelen voor elke Nederlander zijn immers duur. Geld dat we daaraan besteden gaat ten koste van financiële ruimte om te investeren in een structurele oplossingen waarbij huishoudens minder afhankelijk worden van fossiele energie, zoals door isolatie, een warmtepomp, beter openbaar vervoer of een elektrische auto. Hoewel de prijsstijgingen nu substantieel zijn, laat ING zien dat het deel van het inkomen dat in 2025 aan energie- en brandstofkosten werd besteed lager lag dan bij de crisis van 2022. Door de groei van inkomens hebben mensen dus afgelopen jaren meer te besteden gekregen terwijl met name brandstofkosten relatief laag waren.

Uit onderzoek van onder andere TNO en ING blijkt bovendien dat lagere inkomens groepen meer last hebben van stijgende energie- en brandstofkosten dan hogere-inkomensgroepen. Het deel van hun inkomen dat zij daaraan besteden is significant hoger (ongeveer 7,7% versus 3,7%). Ook hebben zij minder mogelijkheden deze kosten op te vangen, bijvoorbeeld door te bezuinigen op andere (luxe) bestedingen. Maatregelen moeten dus op de lagere inkomensgroepen gericht worden.

Voorstellen voor maatregelen in het mobiliteitsdomein

Tijdelijke maatregelen zoals accijnskorting of verhoging van de kilometervergoeding blijken in de praktijk vaak helaas permanent omdat deze maatregelen vrijwel nooit worden teruggedraaid als prijzen dalen. Bovendien verergert en verlengt een dergelijke maatregel onze (prijs- en geopolitieke) afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Bovendien profiteren vooral de hogere inkomensklassen omdat deze én in grotere, meer verbruikende auto's rijden én meer kilometers rijden.

Een goede alternatieve maatregel is om huishoudens onder een bepaald inkomen een **mobilitiestegoed** te geven. Zo'n "mobilitiestegoed" kan een kaart met vast budget per maand zijn, dat bijvoorbeeld kan worden besteed aan ov en deelmobiliteit. Een organisatie als Wijmobiel biedt dit al aan voor organisaties die werken met doelgroepen zoals Leger des Heils en gemeenten. Deze aanpak is dus ook snel implementeerbaar. Het mobilitiestegoed kan ook de vorm krijgen van een tijdelijke toeslag of compensatie in de vorm van een geldbedrag voor huishoudens onder een bepaald inkomen en/of essentiële beroepen (zorgmedewerkers, beveiligers die op onregelmatige tijden werken), die geen mogelijkheid hebben (meer) thuis te werken.

Voorstellen voor maatregelen in het energiedomein

Ook voor in het energiedomein zijn adequate maatregelen te nemen die de beoogde doelgroep structureel ondersteunen. Voor de korte termijn bepleiten we de instelling van een Noodfonds energie.

Een Noodfonds energie: het (tijdelijke) noodfonds energie gaf destijds gericht verlichting aan huishoudens die hun energierekening niet meer konden betalen door de Oekraïne-crisis. Voor deze doelgroep moet dit noodfonds voordat het komende stookseizoen start weer beschikbaar zijn. Aanvullend kan ook gekeken worden naar een tijdelijke verhoging van de zorgtoeslag en de huurtoeslag aangezien dit gericht bij mensen met een laag inkomen terecht komt. Aangezien ook mensen met een midden of hoog inkomen door plotseling stijgende energieprijzen in acute nood kunnen komen is deze verhoging van de toeslagen geen vervanging voor het Noodfonds.

Isoleren: Dit is de beste garantie op het beheersbaar houden van de energierekening. Met een **spoedplan verduurzaming woningen** zoals voorgesteld door de NVDE kan op relatief korte termijn 500 miljoen kuub aardgas per jaar bespaard worden¹. Met een aanvullende **Wijkaanpak isoleren** waarbij wijk voor wijk woningen worden geïsoleerd kunnen gericht de meest problematische wijken voor 2035 van goede isolatie worden voorzien. Woningeigenaren krijgen een zeer aantrekkelijk aanbod en worden volledig ontzorgd.

- **Vaart maken met de normering hybride warmtepompen:** deze normering stond origineel voor 2026 gepland en staat nu voor 2029 gepland. Elk jaar worden er ruim 400.000 Cv-ketels vervangen². Dit zijn 400.000 kansen per jaar die misgelopen worden met elk jaar uitstel. Deze maatregel kan leiden tot ongeveer 400 miljoen kuub jaarlijkse aardgasbesparing.
- **Labelstapverplichtingen bij mutatie tot minimaal label C** (uit faseren D, E, F, G): de grootste kans om te verduurzamen is bij de verkoop van een gebouw. In Nederland worden er jaarlijks 200.000 tot 240.000 woningen verkocht. Een groot deel daarvan heeft nog niet een goed energielabel en kan relatief eenvoudig en voor een relatief lage investering beter geïsoleerd worden. Door minimaal één labelstap te verplichten tot uiteindelijk label C, en te ondersteunen met bijvoorbeeld een renteloze lening, kan de hoeveelheid slecht geïsoleerde woningen snel teruggedrongen worden.

¹ <https://www.nvde.nl/wp-content/uploads/2026/03/20260313-NVDE-Spoedplan-voor-minder-aardgasfinaal.pdf>

² <https://www.installatie.nl/nieuws/markt-cv-ketels-weer-op-ouderwets-niveau/>

- **SDE++ budget verhogen:** in de afgelopen SDE++ ronde zijn er voor €18,9 miljard aan aanvragen ingediend terwijl er €8 miljard budget is. Alle projecten die gaan afvallen zouden op korte termijn al CO₂-reductie en besparing van aardgasverbruik kunnen realiseren.
- **ISDE-budget verhogen:** isoleren en duurzame warmtebronnen vragen een investering. Door het ISDE-budget te verhogen wordt de investeringsdrempel voor woningeigenaren verlaagd en wordt de kans groter dat er meerdere verduurzamingsmaatregelen in één keer genomen worden.
- **Meer tenders wind op zee:** 1 GW wind op zee levert een jaarlijkse aardgasreductie op van 500 miljoen kuub. Door nu door te pakken en meer tenders voor te bereiden voor 2026/2027, in combinatie met *Contracts for Difference*, kan er voor 2032 nog veel aardgas bespaard en industriële elektrificatie gerealiseerd worden.
- **Energiebesparingsverplichting aanscherpen:** als de energiebesparingsverplichting wordt aangepast naar 10 jaar terugverdiëntijd met een verlaagde drempel van 40.000 kWh elektriciteit en 20.000 m³ aardgas (20% verlaging) kan er jaarlijks 800 miljoen kuub aardgas bespaard worden. Hierbij is het wel noodzakelijk dat de handhaving en communicatie wordt verbeterd. Te beginnen met alle bedrijven die onder de drempel vallen vanuit de omgeving dienst een brief te sturen. Hierin wordt men op het bestaan van de energiebesparingsplicht gewezen, staan de te nemen maatregelen en de bijbehorende besparing, en wordt aangegeven dat men in 3 jaar een controle kan verwachten.
- **Maatwerkafspraken aanscherpen:** het huidige proces van de maatwerkafspraken gaat te traag. Door dit proces minder vrijblijvend te maken kan er op korte termijn afspraken met een resultaatverplichting met bedrijven gemaakt worden. Dit bespaart in potentie voor 2031 1,2 miljoen kuub aardgas³.
- **Harde doelen voor gemeenten voor aardgasvrij:** de warmteprogramma's die de gemeenten moeten opstellen zijn heel vrijblijvend voor wat betreft het tempo waarop de woningvoorraad aardgasvrij gemaakt. Door duidelijke doelen te stellen voor het aandeel van de woningvoorraad dat aardgasvrij gemaakt moet worden krijgen we meer grip op de warmtetransitie. Een goede doelstelling zou zijn om per 2035 25%, in 2040 50%, in 2045 75% en in 2050 100% van de woningvoorraad aardgasvrij te verwarmen. Eventueel kunnen mogelijkheden om delen van de doelstelling in te vullen met aardgasvrije woningen in naburige gemeenten toegevoegd worden. Naburige gemeenten kunnen elkaar op die manier helpen om de doelstelling te halen. Met deze maatregel ontstaat duidelijkheid, grip en voortgang op de warmtetransitie in de gebouwde omgeving.
- **Fossiele WKK's uitschakelen in glastuinbouw per 2030:** fossiele WKK's leiden tot ruim 4 Mton CO₂ uitstoot per jaar en gebruiken meer dan 2 miljard kuub aardgas per jaar. Door deze installaties uit te schakelen of ten dele over te laten gaan naar hernieuwbaar gas kan deze emissie en dit aardgasverbruik bespaard worden.
- **Verbod verkoop nieuwe fossiele verbrandingsinstallaties in de industrie per 2035:**

³ <https://www.nvde.nl/wp-content/uploads/2026/03/20260313-NVDE-Spoedplan-voor-minder-aardgasfinaal.pdf>

Een algeheel verbod op de verkoop van fossiele verbrandingsinstallaties per 2035 zorgt voor een duidelijk uit faseer pad.

- **Heffing op lozen restwarmte gecombineerd met uitkoppelsubsidie:** veel restwarmte wordt nu geloosd. Dit is slecht voor de waterkwaliteit en is verspilling van energie. In de meeste gevallen kan de restwarmte nog ingezet worden voor andere naburige bedrijfsprocessen of het verwarmen van gebouwen. Een heffing op het lozen van nog nuttig in te zetten restwarmte in combinatie met een subsidie voor de kosten die gemaakt moeten worden voor het kunnen leveren van de restwarmte kan ervoor zorgen dat er tot 100 PJ restwarmte nuttig ingezet wordt⁴. Dit komt overeen met 2 miljard kuub aardgas.
- **Herziening energiebelasting:** momenteel betalen grootverbruikers tot 10x minder energiebelasting op aardgas dan kleinverbruikers. Aanpassing van deze structuur naar een meer gelijk speelveld kan het aardgasverbruik bij grootverbruikers stevig doen afnemen. Daarnaast wordt elektriciteit relatief 50% zwaarder belast dan aardgas terwijl elektriciteitsverbruik veel minder impact heeft op het klimaat. Door dit te herzien ontstaat er een sterke prikkel voor verduurzaming en energiebesparing.
- **Minimum energielabel B voor utiliteitsbouw per 2029:** de huidige norm is minimaal label C voor kantoorgebouwen. Met een ophoging naar label B kan 120 miljoen kuub aardgas jaarlijks bespaard worden.
- **Ondersteun lokale energiehulpnetwerken structureel** (om mensen te helpen de energierekening te verlagen). Daarvoor is meerjarig budget nodig en inzicht in waar huishoudens wonen die moeite hebben de energierekening te betalen. Koppel daarom de adressen die komen uit de aanvragen die uit het noodfonds aan energiecoaches.
- **Vernieuwing van de Nationale Prestatieafspraken (NPA) met woningcorporaties.** Met meer financiering kunnen woningcorporaties meer labelstappen zetten. Hoe meer financiering, hoe sneller energie bespaard kan worden.
- **Socialiseer warmtenetten en help gemeenten, netbeheerders en woningcorporaties om schaal te maken.** Warmtenetten zijn relatief duur en hebben mede daardoor een draagvlakprobleem. Dit terwijl de nationale kosten van warmtenetten vaak lager zijn. Door de kosten van de warmtenetten meer als samenleving te dragen (net als bij gas en elektriciteit) kan de uitrol versnellen.
- **Uitvoering vonnis klimaatzaak Bonaire:** de rechter heeft de staat, onder andere, opgedragen om binnen 18 maanden (voor augustus 2027) te komen met bindende tussendoelen te komen passend binnen de resterende emissieruimte. Het is zaak dat deze duidelijke doelen met bijbehorende budgetten voor verduurzaming van de energievoorziening spoedig worden opgesteld voor 2035 en 2040.

⁴ https://ce.nl/wp-content/uploads/2021/03/CE_Delft_3T32_Restwarmte_stand_van_zaken_DEF.pdf

Dekking

Voor de aanvullende financiële dekking van de te nemen maatregelen is er een aantal opties:

Stel een **Overwinstbelasting (windfall tax)** in: tijdens de energiecrisis hebben energiebedrijven honderden miljarden extra winst gemaakt doordat de energieprijzen omhoogschoten. De Europese unie heeft daarom in 2022 lidstaten aangeraden om een *windfall tax* te gaan heffen. Hiermee kon op Europees niveau €140 miljard opgehaald worden. Nederland heeft als één van de weinige lidstaten dit advies toen niet opgevolgd⁵ en heeft geld geleend om de kosten van de energiecrisis het hoofd te bieden. Groot-Brittannië heeft als niet EU lid wél een *windfall tax* ingevoerd voor olie- en gasbedrijven en deze zelfs tot 2030 verlengd. Nederland zou dit voorbeeld moeten volgen en de kosten van de energietransitie niet neerleggen bij de Nederlanders, maar bij de partijen die profiteren van versterking van de huidige fossiele afhankelijkheid.

Benut de **Vrijheidsbijdrage**: naast de *windfall tax* kan ook een deel van de opbrengsten van de vrijheidsbijdrage om aan de NAVO-norm te voldoen, ingezet worden voor de energietransitie. Een uitgave aan structurele verduurzaming van het energiesysteem maakt ons energiesysteem weerbaarder én minder kwetsbaar voor buitenlandse regimes.

Gebruik de **Kernenergiemiddelen**: er is €14,5 miljard gereserveerd voor kerncentrales die de komende 15 jaar niet tot besparing van aardgasgebruik zullen leiden. De huidige situatie vraagt om middelen zoveel mogelijk in te zetten om op korte termijn minder afhankelijk te worden van fossiel.

Gebruik de extra winsten die olie- en gasbedrijven nu maken i.v.m. de snel gestegen olie- en gasprijzen ten gevolge van de oorlog in het midden oosten, door **extra winstbelasting in te voeren voor olie- en gasbedrijven**.

Tot slot kan er gekozen worden om het begrotingstekort te laten oplopen. Ook om de coronacrisis en de eerdere energiecrisis het hoofd te bieden is hiervoor gekozen, naast dat de staatsschuld is opgelopen. Recent onderzoek van de Britse *Climate Change Committee* laat zien dat de kosten van gehele energietransitie vergelijkbaar zijn met de kosten van de energiecrisis veroorzaakt door de Russische invasie van Oekraïne. De energietransitie is dus een hele slimme investering en een verzekering tegen de volgende energiecrisis.

Met dit pakket aan maatregelen kunnen we ervoor zorgen dat én de financieel zwaarst getroffen burgers in nood gericht geholpen worden én op een structurele wijze onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen wordt gereduceerd. Bovendien bespoedigen deze maatregelen de energietransitie én reduceert Nederland zijn CO2 footprint.

⁵ <https://taxfoundation.org/data/all/eu/windfall-profits-taxes-europe/>

